

ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА

Договір про ненапад між Німеччиною та СРСР було підписано 23 серпня 1939 р. у Москві Йоахимом фон Ріббентропом і Головою Ради народних комісарів СРСР В'ячеславом Молотовим у присутності Сталіна й посла Німеччини Шуленберга. Документ був розрахований на 10 років. Угода спиралася на Рапалльський (1922) і на Берлінський (1926) договори, у яких ішлося про ненапад і відновлення дипломатичних відносин. Пакт гарантував нейтралітет СРСР у конфлікті Німеччини з Польщею та країнами Заходу й надавав можливість повернути втрачені Росією в Першу світову війну території. Таємний додатковий протокол визначав сфери взаємних інтересів обох держав у Європі. Договір утратив силу 22 червня 1941 р.

Із весни 1939 р. велися переговори між СРСР, Францією й Великою Британією на випадок агресії Німеччини, але вони були невдалі, бо Польща не дала пройти Радянській Армії. 21 серпня тристоронні переговори було перервано за ініціативою СРСР. Спочатку Німеччина й СРСР опрацьовували деталі економічної угоди. 19 серпня 1939 р. підписано німецько-радянський торговельний договір. Цього ж дня Сталін одержав гарантії підписання таємного протоколу, за яким визнавалися зони впливу Радянського Союзу на половину Польщі, Латвію, Естонію, Фінляндію, Бессарабію. За документом сторони брали на себе зобов'язання: погоджувати спільні дії; бути нейтральними у випадку війни однієї зі сторін проти інших держав; не приєднуватися до союзів, які прямо чи непрямо скеровані проти однієї зі сторін. Протокол складався з короткої преамбули і таких чотирьох пунктів: 1. У випадку територіально-політичної перебудови областей, які входять до складу Прибалтійських держав, північний кордон Литви одночасно є межею сфер інтересів Німеччини й СРСР. 2. У випадку територіально-політичної перебудови областей, які входять до складу Польщі, межа сфер інтересів Німеччини й СРСР буде приблизно проходити по лініям річок Нарви, Вісли та Сяну. Збереження незалежної Польщі та її кордонів буде остаточно з'ясоване протягом подальшого політичного розвитку. 3. Стосовно Південно-Східної Європи радянська сторона підкреслює зацікавленість у Бессарабії. Німецька ж сторона заяв-

ляє про незацікавленість у цих областях. 4. Цей протокол зберігатиметься обома сторонами в суворій таємниці.

17.09.1939 СРСР напав на Польщу. 21 вересня радянські й німецькі представники підписали формальний договір про координацію військових дій у Польщі. Через одинадцять днів після вторгнення СРСР до Польщі до секретного протоколу було внесено зміни договором про дружбу й кордони між СРСР та Німеччиною: Німеччині передано більшу частину Польщі, а Литва перейшла у сферу впливу СРСР. 8 жовтня 1939 р. узгоджено новий договір між Німеччиною та СРСР. Естонія, Латвія й Литва були змушені підписати Пакт про оборону та взаємну допомогу, який дозволяв розміщення радянських військ на їхній території. Цей договір став однією з причин, які призвели до початку війни, дали можливість Німеччині витримати торговельну блокаду з боку Великої Британії.

Брик Н.
НУЦЗУ

ЖИТТЯ ОСТАРБАЙТЕРІВ 1941–1942 рр.

Понад 60 років тому в Європі закінчилася Друга світова війна, у якій знищили один із найжорстокіших тоталітарних режимів ХХ ст. – німецький націонал-соціалізм. І хоча сплигло багато часу, про ті події пам'ятає кожна мисляча людина, оскільки Друга світова війна не мала аналогів серед інших конфліктів в історії та залишила свій відбиток на геополітичній карті світу й на долях майже всіх людей, які мешкали в країнах – учасниках воєнних дій.

Актуальність теми зумовлено тим, що однією з найстрашніших трагедій Другої світової війни була доля радянських громадян, яких вивезли на роботи до Німеччини або які потрапили до концентраційних таборів. Використання іноземців в економіці Третього Райху було однією з найбільших суперечностей нацистської ідеології та практики під час війни. Особливо це стосувалося робітників зі Сходу – остарбайтерів, яких згідно з націонал-соціалістичною ідеологією вважали недолюдками. Про їх трагічну долю О. Довженко 26 листопада 1945 р. у своєму щоденнику писав: «Німці пограбували нас найлютішим чином: вони забрали до Німеччини наших дітей, велику кількість підлітків років по 12–13 вивезено для оні-